

Indeks inkluzivnosti

PRIROČNIK ZA RAZVOJ ŠOL, KI JIH USMERJAJO
INKLUZIVNE VREDNOTE

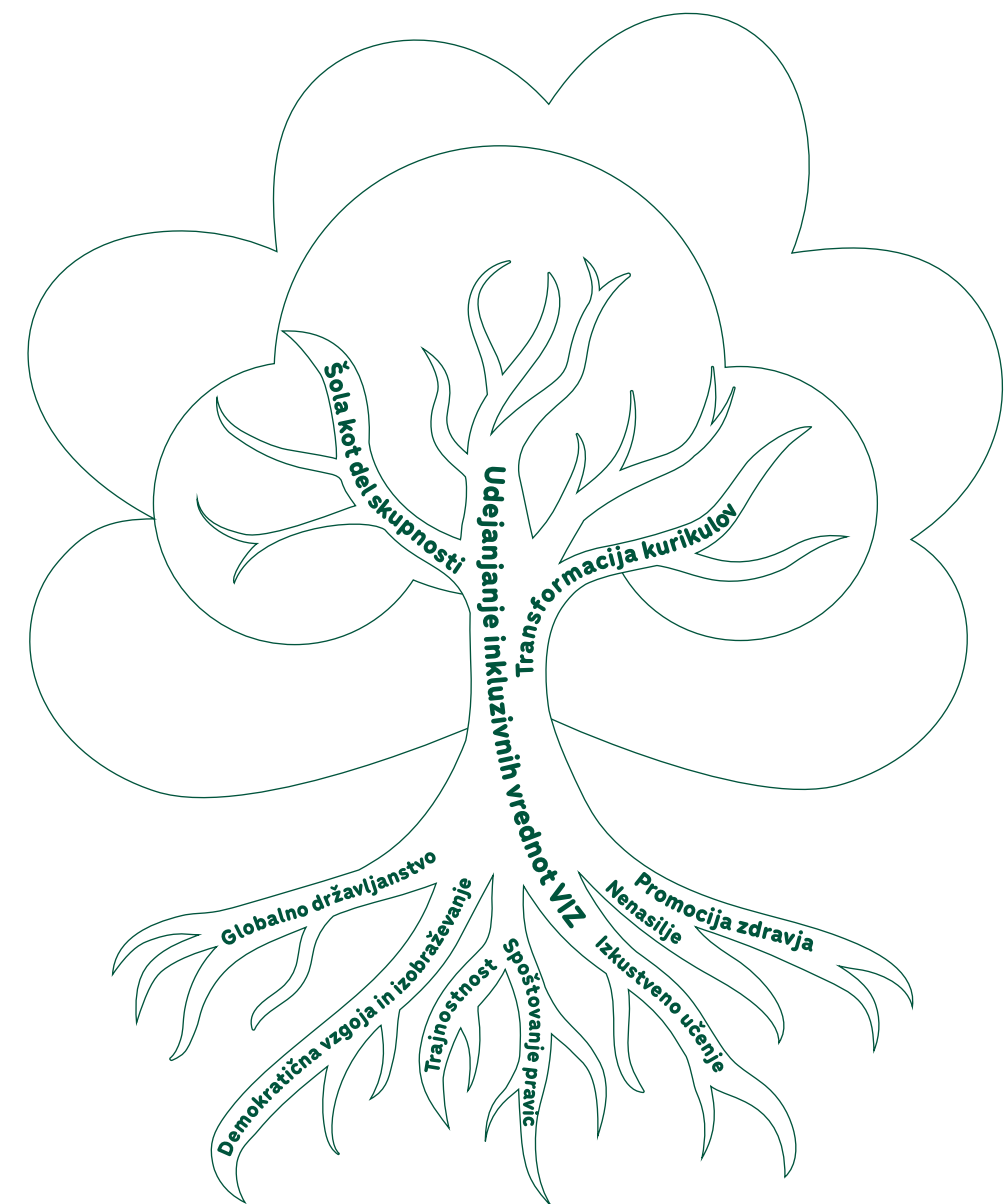
Tony Booth in Mel Ainscow

Indeks inkluzivnosti

PRIROČNIK ZA RAZVOJ ŠOL, KI JIH USMERJAJO
INKLUZIVNE VREDNOTE

Tony Booth in Mel Ainscow

Izvirni naslov:
**Index for Inclusion:
A Guide to School Development Led by Inclusive Values**

Tony Booth in Mel Ainscow

Prva izdaja je bila objavljena marca 2000.
Druga izdaja je bila objavljena septembra 2002.
Tretja izdaja je bila objavljena maja 2011.
Četrta izdaja je bila objavljena januarja 2016, ponatis aprila 2017.

Tretjo in četrto izdajo je temeljito revidiral Tony Booth.

Izdajatelj: Index for Inclusion Network (IfIN),
3 Norwich Street, Cambridge, CB2 1ND

Elektronski naslov: info@indexforinclusion.org

Avtorske pravice za publikacijo © Index for Inclusion Network

Dovoljeno je fotokopiranje izvlečkov tega dokumenta za
uporabo v vzgoji in izobraževanju za namene spodbujanja
inkluzivnosti. Vse druge pravice pridržane.

Avtorske pravice za besedilo © Tony Booth 2016

Avtorske pravice za slovensko izdajo: CMEPIUS

Leto in kraj prve izdaje: 2025, Ljubljana.
Ponatis: 2026, 650 izvodov.
Publikacija je brezplačno dostopna v tiskani in spletni obliki.

Strokovne urednice: Ivana Majcen, CMEPIUS; dr. Vida Vončina,
Swinburne University of Technology, Australia; dr. Irena Lesar,
Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Strokovni pregled: dr. Robi Kroflič, Univerza v Ljubljani,
Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko

Strokovni pregled Indeksa, del C: prof. dr. Gregor Torkar,
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta in UNESCO katedra
o izobraževanju učiteljev za trajnostni razvoj

Založnik: CMEPIUS, Center Republike Slovenije za mobilnost in
evropske programe izobraževanja in usposabljanja, Ob železnici 30a,
1000 Ljubljana
Prevod: Leemeta d.o.o.
Lektura: P – LINGO Petra Tomše s.p.
Urejanje: Alja Zadravec Sojar
Oblikovanje: Robert Križmančič
Fotografije: Shutterstock
Tisk: Tiskarna Knjigoveznica Radovljica, d.o.o.

Zaradi lažje berljivosti je mestoma v priročniku uporabljena
moška slovnična oblika (npr. "učenec", "učitelj"), ki pa je mišljena
kot spolno nevtralna in vključuje vse spolne identitete.

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.2:316.752(035)

BOOTH, Tony
Indeks inkluzivnosti : priročnik za razvoj šol, ki jih usmerjajo
inkluzivne vrednote / Tony Booth in Mel Ainscow ; [prevod
Leemeta ; fotografije Shutterstock]. - 1. ponatis. - Ljubljana :
CMEPIUS, 2026

Prevod dela: Index for inclusion

ISBN 978-961-6628-74-7
COBISS.SI-ID 284513027</

Uvod

Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS) kot nacionalna izvajalska agencija programa Erasmus+ tako tehnično kot tudi vsebinsko podpira kakovosten vzgojno-izobraževalni sistem in s tem poslanstvom uresničevanje mednarodno sprejetih dokumentov (npr. Agenda, 2030; Defence of democracy, 2023; European Pillar of Social Rights, 2020; European Green deal, 2020; Lizbonska pogodba, 2007; Salamanška izjava, 1994). Vključevanje in raznolikost je ena od pomembnejših prečnih prioritet programa Erasmus+, zato smo se na CMEPIUS-u še močneje angažirali, ko smo ob uresničevanju prioritet iskali teoretična izhodišča in podlage, kako jo najustrezneje naslavljati.

V procesu učenja, ob iskanju načinov in možnosti, kako sebe in 'naše šole Erasmus+' na poti do inkluzivnosti čim bolje podpreti, smo zaznali potrebo in hkrati priložnost za prevod mednarodno uveljavljene publikacije Indeks inkluzivnosti: Priročnik za razvoj šol, ki jih usmerjajo inkluzivne vrednote vzgoje in izobraževanja (Booth in Ainscow, 2016) v slovenski jezik. Doslej so bili v slovenskem strokovnem prostoru za namene raziskovanja v slovenščino prevedeni zgolj nekateri deli Indeksa. Sama publikacija pa je s strani slovenske stroke že uveljavljena kot relevantno strokovno gradivo za razvoj šol v smeri inkluzivnosti, pomaga krepiti samoevalvacijo ter refleksijo in vnašati spremembe v pedagoško delo.

Ob raziskovanju Indeksa in njegove uporabnosti smo ugotovili, da se znotraj ene publikacije prepleta več programskih prednostnih nalog, poleg vključevanja in raznolikosti tudi okolje in boj proti podnebnim spremembam ter udeležba v demokratičnem življenju, skupne vrednote in državljansko udejstvovanje, participacija. Dokument je podprlo več uveljavljenih slovenskih raziskovalcev, ki so pomagali reševati terminološke in druge izzive, vezane na slovensko različico Indeksa. Na tem mestu se iskreno zahvaljujem dr. Ireni Lesar in dr. Vidi Vončina za souredništvo, dr. Robiju Krofliču ter dr. Gregorju Torkarju za strokovni pregled in usmeritve.

Nenazadnje se želim zahvaliti tudi urednici, naši sodelavki Ivani Majcen. Najprej za dano pobudo in temeljitev pomena prevoda publikacije, predvsem pa za njeno zavzetost, energijo in nepopustljivost tako pri urejanju avtorskih pravic za prevod z avtorjem knjige, gospodom Tonyjem Boothom, kot pri zagotavljanju, da je prevod publikacije kakovosten in terminološko skladen s pojmovniki slovenske pedagoške stroke. Brez nje prevoda publikacije zagotovo (še) ne bi bilo.

Upamo, da smo z objavo Indeksa v slovenskem jeziku dodali kamenček v mozaiku potreb vseh nas, ki delamo v dobrobit vzgoje in izobraževanja, da bomo vsem učencem in dijakom lahko omogočili dobro šolo, ki se je zmožna prilagajati raznolikosti v najširšem smislu.

dr. Alenka Flander,
direktorica

Slovenski izdaji Indeksa inkluzivnosti na pot

Vprašanje, kako zagotoviti inkluzivno, pravično in kakovostno (pred)šolsko okolje vsem otrokom in mladostnikom, je aktualno v večini držav, tudi v Sloveniji. Bolj ali manj celovite in uresničljive odgovore je moč najti na različnih ravneh šolskega sistema: na (nad)nacionalni ravni v zakonodajnih, konceptualnih in kurikularnih dokumentih, na institucionalni ravni v letnih delovnih, vzgojnih in razvojnih načrtih ter na mikropedagoški ravni v učnih pripravah, pedagoškem procesu in v evalvacijah.

Slovenija od podpisa Salamanške izjave leta 1994 še ni uspela sprejeti koncepta inkluzivne vzgoje in izobraževanja, čeprav je to ena od pomembnejših nalog, zapisanih v tem mednarodno uveljavljenem dokumentu, ter tudi zavezujoča obljuba države, ki je leta 2008 podpisala Konvencijo o pravicah invalidov (24. člen). V slovenski strokovni in laični javnosti prevladuje povezovanje koncepta inkluzivnosti le z otroki s posebnimi potrebami, čeprav je inkluzivnost namenjena vsem. Vsi namreč potrebujemo izkušnje spoštljivega, solidarnega in pravičnega sobivanja v heterogenih družbenih okoljih, v katerih je s ciljem zagotoviti kakovostno vzgojo in izobraževanje posebna pozornost namenjena marginaliziranim in neprivilegiranim skupinam otrok in mladostnikov, ki so marsikdaj potisnjeni na družbeni rob.

V trenutno veljavnih slovenskih formalnih dokumentih je torej mogoče prepoznati zelo ozko pojmovanje inkluzivnosti (večinoma vezano le na otroke s posebnimi potrebami), z osnovno predpostavko, da so otro

Zahvala

(Prevod izvirnika)

Zamisli za to delo so v zadnjem desetletju nastale v dialogu s številnimi ljudmi, izmed katerih si nekateri zaslužijo posebno omembo. Spodbude in pripombe Judith Carter so bile v veliko podporo, tudi zaradi njenega strokovnega znanja pri usklajevanju dela s svetom Norfolk in njene zavezanosti, da je Indeks združljiv z okvirom službe šolske inšpekcije. Sue Buckingham me je seznanila s planetarnimi pravicami, ki sem se jim najprej upiral, nato pa sem jih sprejel. Skupina iz Transitions Cambridge, Anna McIvor, Mark Skipper, Myriam Thomachot in Margaret Parker, je prispevala svoj čas in strokovno znanje. Izkušnje in pripombe Stephena Scoffhama, Gill Hope, Jill Matthews in Jonathana Barnesja z univerze Canterbury Christ Church so mi dale verjeti, da je delo na kurikulumu teoretično in praktično uporabno. Andreas Hinz in Barbara Brokamp sta predstavila svoj pogled kot posameznika, ki že dolgo delata z Indeksom v Nemčiji, enako velja za Kari Nes na Norveškem. Kari Nes je podala poseben prispevek o evropski tradiciji didaktike za vprašanja o vsebinah kurikula, Barbara pa je predstavila pronicljive zamisli o procesu dela z Indeksom in načinih, kako ga podpreti s 'spremljevalci procesa'. Pomembni so bili predlogi Susan Hart in njeno odobravanje tega, kar sem poskušal narediti. Em Williams je koristno vztrajala pri ponovnem razmisleku o binarnosti spolov. Jannie Brightman, Mary Young, Jane Carpenter, Alison Peacock, Peter Pope, Hannah Booth, Katie Booth, Ben Greig, Astrid Greven, Mark Antopolski, Nigel Pickford in Pat Yarker so prav tako dali zelo koristne pripombe.

Vrtci in šole v pilotnem projektu Indeksa v Norfolku

Vrtec in mala šola: Clover Hill

Vrtci: Colman, Costessy, Lodge Lane, Recreation Road

Osnovne šole za učence, stare 7–11 let: Caister, Edward Worlledge, Lingwood, St. Michael's, Wroughton

Osnovne šole za učence, stare 4–11 let: Bignold, Bishop's, Bluebell, Cawston, Colby Ditchingham Fairstead, Hapton, Heartsease, Roydon, Sporle, Tacolneston, Terrington St John, Tilney St Lawrence, Walpole Highway, Whitefriars, Wicklewood

Srednje šole za učence, stare 11–16 let: Broadland High, Downham Market High, Hewett Comprehensive, Hobart High, King Edward VII High, Springwood High

Šole s prilagojenim programom: Churchill Park, Sidestrand

Ozadje četrte izdaje

Prva izdaja je bila objavljena leta 2000 s podnaslovom Razvoj učenja in participacije v šolah.

Med prvimi, ki so sodelovali pri oblikovanju Indeksa, sta bila Mel Ainscow in Mark Vaughan. Končno vsebino prve izdaje je zaokrožilo zlasti delo Tonyja Boothja in njegovih sodelavcev

Pregled Indeksa

Kako vam lahko Indeks pomaga pri razvoju vaše šole?

Indeks inkluzivnosti je priročnik za razvoj šol, ki ga usmerjajo inkluzivne vrednote. Gre za zbirko gradiv, ki pomagajo spremljati in razvijati vse vidike šolskega ustroja: šolska igrišča, zbornice in učilnice ter lo-

kalne skupnosti. Spodbuja širšo participacijo ob razvoju in implementaciji načrtov za izboljšave v smeri inkluzivnosti.

»Uporaba Indeksa je poživila naše načrtovanje izboljšav na šoli in nam omogočila, da smo na vprašanja in težave pogledali na povsem drugačen način. Zelo radi ga uporabljamo in bomo s tem tudi nadaljevali ...«

- June Sewell, George White Junior School

»Indeks sem uporabila kot sredstvo za pomoč pri ponovnem osredotočanju na vrednote šole; omogočil mi je ... postaviti ogrodje, da so se vsi člani šolske skupnosti lahko dejavno vključili v izboljšanje šole. Indeks bi priporočila vsaki šoli, ki se podaja na pot izboljševanja šole, saj mi je resnično pomagal.«

- Jane Jewson, Srednja šola kralja Edwarda VII.

»Indeks je zagotovil okvir za pregled tega, kako se vsi vključujejo v našo šolsko skupnost. Zagotovil nam je strukture in spodbude za iskanje stališč in mnenj o tem, kako lahko izboljšamo našo šolo. Z osredotočanjem na vrednote sodelovanja in skupnosti nam je omogočil, da sodelujemo in dosežemo najboljše rezultate za vse.«

- Nick Southgate, Colman Infant School

»Indeks je kot kritičen prijatelj – postavlja vprašanja, ki pomagajo drugače pogledati na zadevo in jo izboljšati.«

- Elly Roberts, Highgate Infant School

»Indeks je omogočil medsebojno sodelovanje med našo šolo ter šolama Caistor Junior in Caistor High. Mlajši učenci so najbolj uživali ob sodelovanju s starejšimi. Skupaj so šolo ponosno zastopali in sodelovali v novoustanovljenih 'medšolskih skupinah', katerih člani so postali.

Odlična izkušnja za vse – tako učence kot strokovne delavce.«

- Edward Savage, OŠ Hemsby

»Indeks je pripeljal do sodelovanja z dvema drugima šolama, da bi izboljšali rezultate v prid učencem. Indeks smo uporabili kot sredstvo za raziskovanje glasov učencev in sodelovanje skupnosti v koristnih projektih. Fantastično je bilo videti navdušenje učencev pri raziskovanju in razpravljanju o načinih sodelovanja. Verjamem, da se bo to partnersko sodelovanje še naprej razvijalo.«

- Coral Brinklow, Caister Junior

Kaj pomeni inkluziven razvoj?

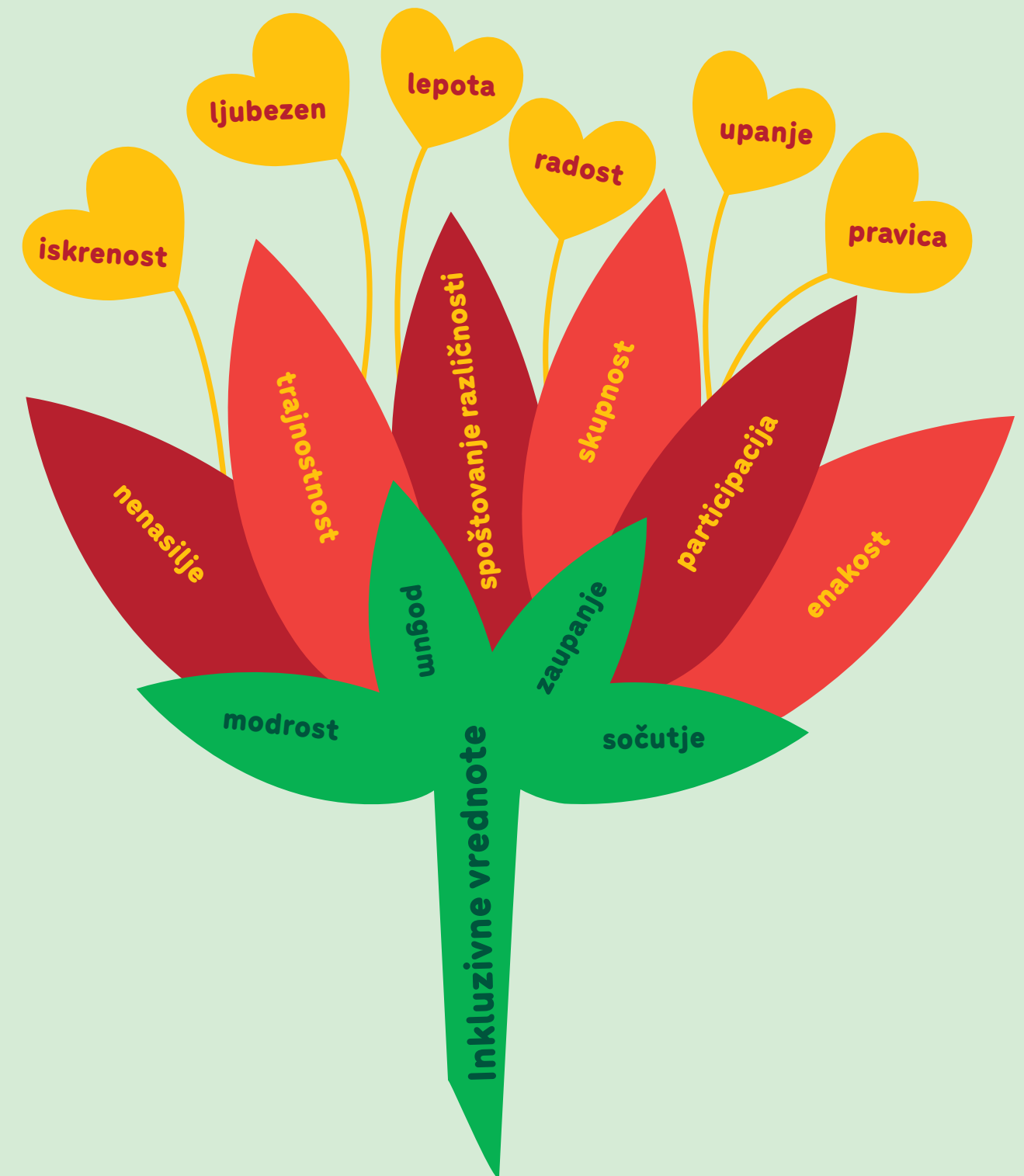
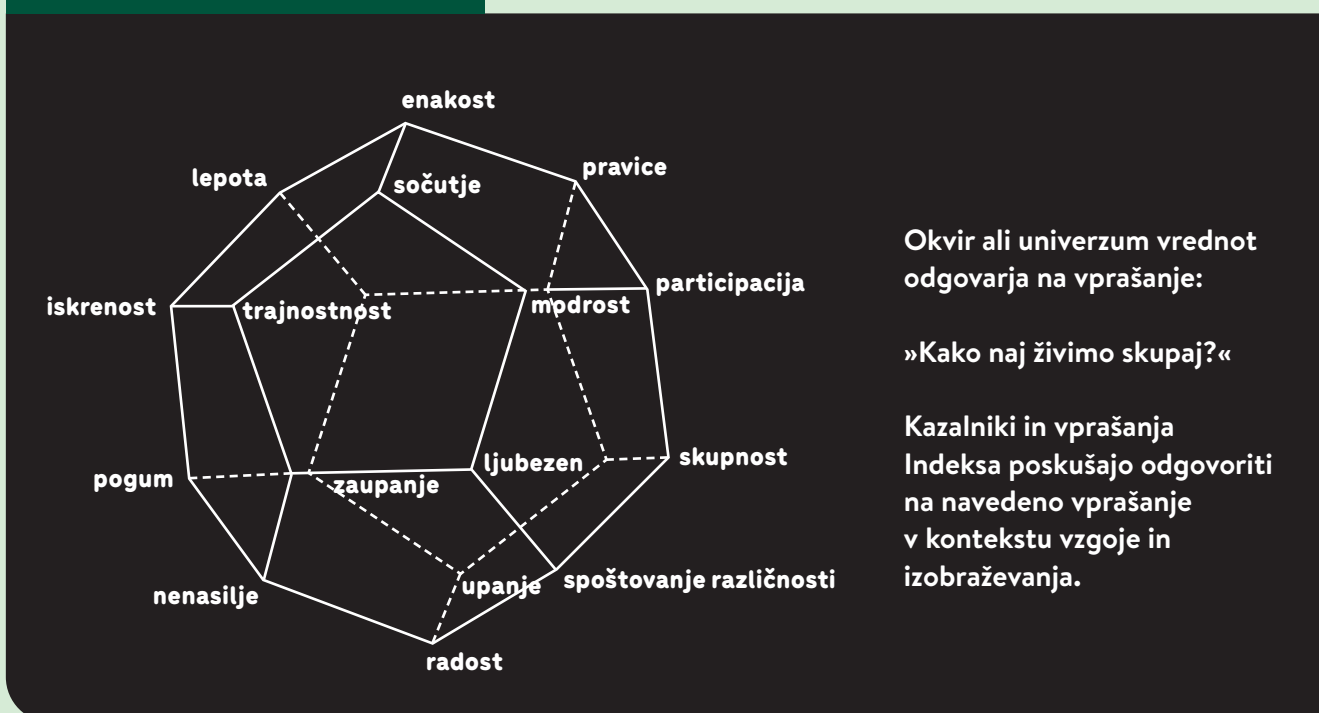
Kadar sprememba v šoli odraža naše vrednote, jo prepoznamo kot razvoj ali izboljšavo. Razvoj šole pa inkluziven postane takrat, ko ga takšne vrednote tudi usmerjajo.

Pravilno ravnanje vključuje povezovanje idej s pravimi dejanji in vrednotami.

Povezovanje dejanj z vrednotami je lahko najbolj praktičen korak pri razvoju šole.

Vrednote so globoko zakoreninjena prepričanja, ki nas spodbujajo k dejanjem. Vrednote je bolje razumeti skozi dejanja, ukrepanje, kot pa zgolj z besedami. Lepe besede postanejo ključne za vrednote, ko jih povežemo s svojimi globokimi prepričanji, jim damo globok pomen in nato ukrepamo skladno z njimi.

Slika 1: Okvir inkluzivnih vrednot

Dimenzije, poglavja in kazalniki Indeksa

Dimenzija A: Ustvarjanje inkluzivnih kultur

A1: Grajenje skupnosti

1	Vsakdo je dobrodošel.	98
2	Strokovni delavci medsebojno sodelujejo.	99
3	Učenci si medsebojno pomagajo.	100
4	Zaposleni na šoli in učenci spoštujejo drug drugega.	101
5	Strokovni delavci sodelujejo s starši/skrbniki.	102
6	Zaposleni na šoli sodelujejo s svetom šole.	103
7	Šola je zgled demokratičnega državljanstva.	104
8	Šola spodbuja razumevanje medsebojnih povezav med ljudmi po vsem svetu.	105
9	Odrasli in učenci se odzivajo na različne načine doživljanja spola.	106
10	Šola in lokalne skupnosti se vzajemno razvijajo.	107
11	Zaposleni na šoli povezujejo dogajanje na šoli z življenjem učencev v domačem okolju.	108

A2: Vzpostavljanje inkluzivnih vrednot

1	Šola razvija skupne inkluzivne vrednote.	109
2	Šola spodbuja spoštovanje človekovih pravic.	110
3	Šola spodbuja spoštovanje celovitosti planeta Zemlja.	111
4	Inkluzivnost pomeni krepitev participacije vseh.	112
5	Pričakovanja do vseh učencev so visoka.	113
6	Vsi učenci so enako cenjeni.	114
7	Šola se bori proti vsem oblikam diskriminacije.	115
8	Šola spodbuja nenasilne medsebojne odnose in reševanje sporov.	116
9	Šola spodbuja učence in odrasle, da se dobro počutijo v svoji koži.	117
10	Šola prispeva k zdravju učencev in odraslih.	118

DIMENZIJA B: Oblikovanje inkluzivnih strategij

B1: Razvijanje šole za vse

1	Za šolo je značilen participativni razvojni proces.	120
2	Šola ima inkluziven pristop vodenja.	121
3	Imenovanja in napredovanja so pravična.	122
4		

Vsak kazalnik šolskega razvoja je lažje pojasniti z vprašanji, ki utemeljijo pomen in zagotovijo ideje za razvoj.

C2.3 Učence spodbujamo k samozavestnemu kritičnemu razmišljanju.

C2.4 Učenci aktivno sodelujejo pri lastnem učenju.

Vsak kazalnik se začne s predlogi o njegovi povezavi z drugimi kazalniki.

- Ali zaposleni drug drugega podpirajo pri samozavestnem in kritičnem razmišljanju?
- Ali se zavedamo, da je dialog najuspešnejši, če ljudje pustijo ob strani razlike v moči in statusu?
- Ali zaposleni jasno izražajo, da spoštujejo in cenijo drugačne poglede?
- Ali se učence in odrasle spodbuja k odločnemu in neagresivnemu izražanju svojih stališč?
- Ali se spodbujajo razprave, v katerih posamezniki lahko slišijo druga stališča in se urijo v izražanju svojih?
- Ali učence spodbujamo k razvijanju in izražanju mnenj in občutkov o pomembnih lokalnih, nacionalnih in mednarodnih dogodkih, na primer, ko je njihova država v vojni ali se je zgodila katastrofa v njihovi ali drugi državi?
- Ali učence spodbujamo k postavljanju zahtevnih vprašanj?
- Ali tisti, ki so na različnih straneh spora, priznavajo pomen drugih stališč pri razjasnjevanju mnenj in iskanju skupnih rešitev?
- Ali se učenci učijo odkrivati protislovja v svojih argumentih in argumentih drugih?
- Ali se učenci in odrasli učijo pretehtati moč argumentov, vključno z lastnimi?
- Ali se učenci učijo, kdaj so za resničnost trditve ali argumenta potrebni dokazi?
- Ali se učenci učijo uporabljati primere v podporo argumentom?
- Ali se učenci učijo, kako lahko skrbno izbrani primeri pokažejo meje posploševanja?
- Ali se učenci učijo postavljati vprašanja 'v kolikšni meri' in 'v katerih okoliščinah', ko drugi trdijo, da je neka trditev o svetu resnična (na primer o razlikah med spoloma)?
- Ali se učenci učijo opredeliti ciljno skupino, ki ji je pisno delo namenjeno?
- Ali se učenci učijo, kako ljudje jemljejo določene argumente za samoumevne, tudi če niso pravilni, ker se dozdeva, da imajo avtoriteto?
- Ali učenci in odrasli prepoznavajo prepričanja in vrednote, ki so podlaga za različna mnenja?
- Ali se učenec in odraslim pomaga izboljšati njihovo argumentiranje, da je bolj tekoče?
- Ali učenci prepoznajo pritiske nanje, ki jih silijo v razmišljanje in ravnanje na določene načine?
- Ali učenci raziskujejo razloge za mnenja, ki jih izražajo?
- Ali imajo vsi, ki sodelujejo v dialogu, podporo, da ohranijo svoje samospoštovanje?
- Ali se posamezniki izogibajo zmagoslavju, ko menijo, da so zmagali pri argumentiranju?
- Ali odrasli in vrstniški tutorji pomagajo drugim, da prispevajo svoja mnenja?
- Ali je posebna pozornost namenjena pomoči tistim, ki so sramežljivi pri govorjenju, da lahko prispevajo svoj delež?

Kazalnik lahko vedno dopolnite z lastnimi vprašanji, ki so pom

Razvoj, ki ga usmerjajo inkluzivne vrednote, združuje vse načelne pristope k spreminjanju šol

Šole so že vključene v številne aktivnosti za spodbujanje razvoja, ki ima enake vrednote kot Indeks. Indeks jih lahko pomaga združiti v enoten pristop; kot bi jih združevali v eno drevo, ki črpa moč iz številnih korenin.

Namesto da bi šole sodelovale v številnih (navidezno različnih) pobudah, jih lahko povežete v en sam proces razvoja, ki naj ga usmerjajo vrednote. Na ta način se pobude medsebojno podpirajo, prihrani se nekaj napora, nadzor nad razvojem lastnega šolskega

ga okolja pa je večji. Takšen enotni pristop imenujemo 'inkluziven vzgojno-izobraževalni razvoj', pravzaprav niti ni pomembno, ali ga imenujemo 'inkluziven', 'demokratičen', 'trajnosten' ali kako drugače. Gre za poskus povezovanja inkluzivnih vrednot in delovanja v skladu z njimi, kar se nam zdi najbolj pomembno. Kako bo vaš razvoj poimenovan in ali boste Indeks pri tem uporabili, je manj pomembno kot to, da se tovrstnega načina dela sploh lotite. Vsekakor pa menimo, da vam je Indeks lahko v veliko pomoč.

Zaveznitva za inkluziven vzgojno-izobraževalni razvoj

Razvijanje okvira vrednot

Predstavitev ključnih inkluzivnih vrednot v vzgoji in izobraževanju

Vrednote so temeljna vodila in spodbude za udejanjanje, kažejo nam smer in določajo cilj. Ne moremo vedeti, ali ravnamo oz. smo ravnali pravilno, če ne razumemo povezave med našimi dejanji in vrednotami. Vsa dejanja, ki vplivajo na druge, temeljijo na vrednotah in vsakršno delovanje ima v ozadju nek moralni argument, ne glede na to, ali se ga zavedamo ali ne. Povedano drugače: »To je nekaj, kar je treba narediti!« Z oblikovanjem okvira vrednot navedemo, kako želimo živeti in se učiti drug od drugega, se šolati skupaj, zdaj in v prihodnosti. Vrednote so del kulture. Ko vsi sodelujoči v šolah razvijejo skupen okvir vrednot in razumejo njihovo povezavo z nadaljnjim ukrepanjem, to pripomore k ohranjanju sprememb, ki jih uvajajo v svojih šolskih strategijah in/ali praksah v razredu.

Večina šol že ima tako ali drugače zapisane vrednote (npr. v vzgojnih načrtih). Ključna značilnost vrednot v Indeksu, ki je pomembno drugačna od že napisanih, pa je, da so vrednote mišljene kot tiste, ki vplivajo na specifične prakse in so gonilna sila razvoja šole. Jasna opredelitev odnosa med vrednotami in ukrepanjem je najbolj praktičen kor

Učenje o pravicah

Indeks spodbuja podoben razvoj kot Nagrada za šole, ki spoštujejo pravice (Rights Respecting Schools Award), ki jo je uvedel UNICEF v Združenem kraljestvu, vendar v okviru širših sprememb šolskih kultur, strategij in pedagoških praks, ki lahko vodijo k trajnejšim spremembam. Pojem 'pravice' opredeljuje kot ključno vrednoto, povezano z okvirom petnajstih drugih vrednot. Učenje o pravicah morda v nekaterih šolah ni (pri)znana aktivnost, zato je predstavljena v kazalniku A2.2 (stran 110) *Šola spodbuja spoštovanje človekovih pravic*. Na straneh 208–209 so predstavljeni dokumenti o človekovih pravicah, na strani 210 pa so omenjene planetarne pravice ali 'pravice matere Zemlje', kar je povezano s kazalnikom A2.3 *Šola spodbuja spoštovanje celovitosti planeta Zemlje* (stran 111).

Slika 16: Prekrivajoče se pobude

Osem poti do trajnostnih šol	Osem ključnih konceptov globalne razsežnosti
GLOBALNA RAZSEŽNOST INKLUZIVNOST IN PARTICIPACIJA NABAVA IN ODPADKI	GLOBALNO DRŽAVLJANSTVO RAZNOLIKOST TRAJNOSTNI RAZVOJ
ENERGIJA IN VODA HRANA IN PIJAČA POTOVANJA IN PROMET STAVBE IN ZEMLJIŠČA LOKALNA DOBROBIT	VREDNOTE IN DOJEMANJE ČLOVEKOVE PRAVICE SOCIALNA PRAVIČNOST

Inkluzivne kulture, ki jih povezujejo skupne vrednote, so dobrodošle za nove člane in zato vedno vključujejo pripravljenost na spremembe.

Vsaka dimenzija Indeksa je razdeljena na dve poglavji, kot je prikazano v okviru načrtovanja na sliki 22 in na strani 197. Okvir lahko spodbudi šole, ki poskušajo razviti vidik svoje šole, povezan z eno dimenzijo Indeksa, da preučijo, kaj je treba razviti na drugih področjih, če naj se želene spremembe izvedejo in nato ohranijo.

Kazalniki in vprašanja

Vsako poglavje vsebuje do 14 kazalnikov. Kazalniki in vprašanja v 4. delu Indeksa predstavljajo večino njegovih strani in predstavljajo naš prispevek k odgovoru na vprašanje: »Kaj pomenijo inkluzivne vrednote za dejavnosti vseh vidikov šole?« Kazalniki predstavljajo predlagane smernice razvoja. Uporabljajo se lahko za pregled obstoječih ureditev, da se določijo prednostne naloge razvoja. Gre za naslove, ki so oblikovani tako, da zajamejo pomemben možen cilj šole, ki si prizadeva za inkluziven razvoj. Včasih se pomembnost vprašanja, kot sta etnična pripadnost ali posebne potrebe, odraža tako, da je razpršeno med kazalnike kot celoto, namesto da bi mu bil dodeljen lasten kazalnik. Vprašanja enakosti spolov imajo

Kako uporabljati Indeks?

V tretjem delu predlagamo načine dela z gradivi iz Indeksa. Indeks je uporabilo že več tisoč posameznikov, zato vemo, kako raznoliko se uporablja. Kot vir idej se uporablja v številnih okoljih, od šol do univerz (npr. pri zaključnih nalogah, oblikovanju študijskih predmetov). Eden od načinov uporabe Indeksa v šolah se začne s skupno zavezo k uresničevanju inkluzivnih vrednot in vodi k izdelavi celovitega inkluzivnega razvojnega načrta šole, ki se pripravi in izvaja v sodelovanju z vsemi udeleženci v šolskih skupnostih. Uporaba Indeksa pa se lahko osredotoči tudi na posamezen vidik šole ali celo na delo posameznega pedagoškega delavca, kar lahko prispeva k dialogu, ki bo sčasoma privedel do širšega in globljega širjenja inkluzivnih vrednot. Ne glede na način uporabe

Indeksa pa mora biti cilj usmerjen v trajnostni razvoj in ne le v izvedbo določenega projekta.

V nadaljevanju je več primerov izkušenj uporabe Indeksa. Tako kot vse ostalo v tem priročniku, so tudi ti namenjeni spodbujanju idej, ne pa predstavitev idealnih praks.

Poti k razvoju, ki ga usmerjajo inkluzivne vrednote

1. KORAK: Pa začnimo!	72
2. KORAK: Lotimo se skupaj	84
3. KORAK: Pri	

Kazalniki z vprašanji

Četrto poglavje vsebuje kazalnike z vprašanji, ki opredeljujejo njihov pomen in omogočajo podroben razmislek o delovanju šole.

Seznam kazalnikov je bil naveden na straneh 20–21. Pod večino kazalnikov v tem poglavju smo navedli številne druge kazalnike, da bi prikazali medsebojne povezave znotraj dimenzij in med njimi. Omenjeni so le teoretično, z namenom, da pri načrtovanju razvoja na svoji šoli vzpostavite lastne povezave. Vsaka dimenzija je ob robu strani označena z barvo, manjša sprememba odtenka pa pomeni spremembo poglavja. Pri vseh kazalnikih v dimenzijah A in B ter pri 2. poglavju dimenzije C smo prenehali postavljati nadaljnja vprašanja, ko je bila stran skoraj zapolnjena. Morda se vam bodo porodila še druga pomembna vprašanja, ki jih boste želeli vključiti v raziskavo o kulturi, strategijah in praksah svoje šole, k čemur vas spodbujajo vrstice na koncu vsakega kazalnika.

Pri tem je 1. poglavje dimenzije C izjema. Vsebuje osnutek kurikula, pri čemer vsak kazalnik vsebuje neoštevilčena vprašanja, ki dopolnjujejo predmetno področje. Vprašanja so razvrščena v več podnaslovov, vendar se vedno začnejo s 'povezovanjem na lokalni in globalni ravni' ter končajo s 'povezovanjem sedanjosti, preteklosti in prihodnosti'. Vsakemu področju sta namenjeni najmanj dve strani.

Dimenzija A: Ustvarjanje inkluzivnih šolskih kultur 97

A1.1 Vsakdo je dobrodošel.

A2.9 Šola spodbuja učence in odrasle, da se dobro počutijo v svoji koži.

B1.6 Šola si prizadeva sprejeti vse učence iz svojega okoliša.

- a) Ali se ob prvem stiku s šolo ljudje počutijo dobrodošle?
- b) Ali zaposleni, učenci in družine na šoli ustvarjajo občutek skupnosti?
- c) Ali je šola prijazna do vseh staršev/skrbnikov in drugih članov lokalnih skupnosti?
- č) Ali je šola prijazna do tistih, ki so pred kratkim prišli iz drugih krajev, države ali iz tujine?
- d) Ali se zaposleni, učenci in starši/skrbniki med seboj vljudno in prijazno pozdravljajo?
- e) Ali se zaposleni, učenci, starši/skrbniki in ravnatelj trudijo, da bi si zapomnili imena drug drugega?
- f) Ali se ljudem z obiskom šole dvigne razpoloženje?
- g) Ali se zdi, da je kakovost odnosov pomembnejša za to, da se ljudje počutijo dobrodošle, kot pa kakovost zgradb in opreme?
- h) Ali je šola prijazna do vseh učencev iz lokalnih skupnosti, ne glede na njihove finančne razmere, družinske okoliščine, poreklo in dosežke?
- i) Ali je šola pripravljena sprejeti tiste, ki so se morda soočili z izključenostjo in diskriminacijo, kot so osebe, ki se veliko selijo, begunci, prosilci za azil in učenci s posebnimi potrebami?
- j) Ali šolski dokumenti (npr. LDN), obvestila in prikazi (npr. panoji, ekr

A1.3 Učenci si medsebojno pomagajo.

B1.7 Vsem novim učencem pomagamo pri uvajanju v šolo.

C2.5 Učenci se učijo drug od drugega.

- a) Ali se učenci zanimajo za življenje drug drugega in za to, kaj se drug od drugega naučijo?
- b) Ali učenci in odrasli (zaposleni, starši in drugi odrasli, ki so kakor koli povezani s šolo) prepoznajo ovire za boljše sodelovanje učencev?
- c) Ali učenci razumejo, kako sprejemanje in spoštovanje drugih pomaga, da se dobro počutijo?
- č) Ali se aktivno spodbujajo podpora prijateljstva?
- d) Ali učenci razumejo, da prava prijateljstva ne zahtevajo tekmovanja in da si prijatelj ni treba 'lastiti'?
- e) Ali učenci vabijo druge v svojo igro, ko opazijo, da se med odmorom oz. kosilom nimajo s kom pogovarjati ali igrati?
- f) Ali vsi zaposleni med odmori ter pred poukom in po njem spodbujajo vzpostavljanje odnosov med učenci?
- g) Ali učenci razumejo, kako gledati na stvari z vidika druge osebe?
- h) Ali se učenci tudi izven šole ukvarjajo z aktivnostmi, ki so jih skupaj razvijali v šoli?
- i) Ali učenci iščejo pomoč drug pri drugem?
- j) Ali se učenci zavedajo, kako lahko pomagajo drugim in kako lahko drugi pomagajo njim?
- k) Ali učenci z veseljem delijo svoje znanje in spretnosti?
- l) Ali učenci drug drugemu nudijo pomoč, kadar menijo, da je potreb

A1.7 Šola je zgled demokratičnega državljanstva.

- B1.1 Za šolo je značilen participativni razvojni proces.
- C1.13 Učenci preučujejo etiko, družbeno moč in vladanje.

- a) Ali se v šoli vsi trudijo za dobre medsebojne odnose in biti dobri državljani?
- b) Ali zaposleni, učenci in družine namerno ustvarjajo kulturo participacije in sodelovanja?
- c) Ali se učenci urijo v aktivnem državljanstvu, drug z drugim in z odraslimi?
- č) Ali zaposleni izražajo navdušenje nad aktivno participacijo učencev in odraslih v šoli?
- d) Ali učenci in odrasli dejavno sodelujejo v učilnicah, zbornicah, na šolskih površinah, pred poukom in po njem, na razstavah in šolskih prireditvah?
- e) Ali učenci in odrasli enako razumejo pomen demokracije?
- f) Ali učenci in odrasli razmišljajo o tem, v kolikšni meri njihova šola spodbuja demokratično participacijo?
- g) Ali ima šola javne forume, na katerih odrasli in učenci redno izmenjujejo svoje ideje?
- h) Ali šola slavi napredek pri priznavanju otrokovih oz. človekovih pravic in demokracije, vključno s ključnimi dogodki v svoji zgodovini?
- i) Ali je predviden čas, da se razredi in celotna šola redno udeležujejo glasovanja o vprašanjih, ki so pomembna za šolo?
- j) Ali imajo vsi učenci možnost sodelovati v šolskem svetu ali otroškem parlamentu?
- k) Ali vsi učenci lahko opravljajo dela, ki prispevajo k razvoju šole

A1.9 Odrasli in učenci se odzivajo na različne načine doživljanja spola.*

A2.9 Šola spodbuja učence in odrasle, da se dobro počutijo v svoji koži.

C1.6 Učenci se učijo o zdravju in odnosih.

- a) Ali se odrasli in učenci zavedajo, da se vsi ne identificirajo zgolj z moškim ali ženskim spolom?
- b) Ali zaposleni razmišljajo o kompleksnosti lastne identitete kot spolnih bitij?
- c) Ali se zaposleni čutijo sposobne učencem omogočiti, da svobodno razvijajo svoj družbeni spol na načine, ki jim pomagajo, da se počutijo čimbolj sproščene?
- č) Ali učenci spoznajo, da so lahko moškega ali ženskega spola ali trans spolni, ne da bi to vplivalo na njihovo vedenje, izražanje čustev, interesov in odnosa do dosežkov?
- d) Ali odrasli razpravljajo o tem, v kolikšni meri jih določajo stereotipna stališča o spolnih vlogah in kako lahko izražanje takšnih stališč omejuje načine, na katere učenci izražajo svoj spol?
- e) Ali se odrasli in učenci izogibajo temu, da bi druge ljudi, na podlagi binarnosti družbenega spola, označevali kot »fantovske« ali »punčkaste«?
- f) Ali odrasli in učenci sodelujejo pri iskanju načinov za zmanjšanje prevelike zastopanosti dečkov med učenci, ki veljajo za 'poredne' ali imajo učne težave?
- g) Ali imajo odrasli in uč

A2.10 Šola prispeva k zdravju učencev in odraslih.

A2.9 Šola spodbuja učence in odrasle, da se dobro počutijo v svoji koži.

C1.1 Učenci raziskujejo cikle pridelave in porabe hrane.

C1.6 Učenci se učijo o zdravju in odnosih.

- a) Ali odrasli in učenci upoštevajo prispevek zdravega okolja, igre, prijetnih aktivnosti, prijateljstev, odsotnosti stresa, kakovostne prehrane in telesne pripravljenosti k zdravju?
- b) Ali se odrasli in učenci izogibajo temu, da bi na posameznike gledali kot na nezdrave ali bolne, ker so videti drugačni od njih?
- c) Ali v šoli, njenih skupnostih in okolici prepoznamo ovire za zdravje?
- č) Ali obstajajo jasni postopki za razdeljevanje in spremljanje uporabe zdravil pri učencih?
- d) Ali so odrasli in učenci usposobljeni za prvo pomoč in se znajo odzvati na zdravstvene krize, na primer pri sladkorni bolezni ali epilepsiji?
- e) Ali je učencem in odraslim na voljo miren zasebni prostor, kadar so pritiski preveliki ali kadar se po potrebi želijo z nekom pogovoriti?
- f) Ali razumemo, da se stres in jeza pojavljata zaradi težkih okoliščin nekaterih učencev?
- g) Ali imajo učenci možnost medit

B1.5 Vsem novim sodelavcem pomagamo, da se v šoli dobro znajdejo.

A1.2 Strokovni delavci medsebojno sodelujejo.

C2.9 Strokovni delavci skupaj načrtujejo, poučujejo in vrednotijo vzgojno-izobraževalni proces in napredek.

- a) Ali obstaja ustaljeni proces uvajanja za zaposlene in druge sodelavce šole?
- b) Ali proces uvajanja izboljša zadovoljstvo novozaposlenih?
- c) Ali novozaposlene seznanimo z vsemi potrebnimi informacijami o šoli in z njenimi formalnimi dokumenti (šolski red, LDN, vzgojni načrt ipd.)?
- č) Ali novozaposlene vprašamo, ali potrebujejo dodatne informacije, ter ali jih dobijo?
- d) Ali vse novozaposlene povabimo na obisk šole pred uradnim začetkom dela?
- e) Ali novozaposlenim dodelimo mentorja, ki jim pomaga pri uvajanju v šolo, se z njimi sreča prvi delovni dan ter se nato z njimi nekaj časa redno srečuje?
- f) Ali je mentor novozaposlenemu v prvih tednih redno na voljo, osebno ali po telefonu, in odgovarja na morebitna vprašanja?
- g) Ali se ravnatelj sestane z novozaposlenim čim prej po njegovem prvem delovnem dnevu?
- h) Ali ravnatelj in predstavniki staršev formalno sprejmejo novozaposlenega?
- i) Ali predstavniki učencev formalno sprejmejo novozaposlenega?
- j) Ali se novozaposlenega podpira pri sodelovanju na sest

